

повненні населенням, пасажирами й обліковцями спеціальних анкет стосовно здійснених перевезень залізничним транспортом. Цей метод, на відміну від інших, дає змогу отримати відповіді на широке коло запитань і виявити потребу населення в перевезенні за різними напрямками.

Використання зазначених методів супроводжується такими складнощами: необхідність задіяти велику кількість обліковців, складності з обробкою отриманих даних, вартість проведення подібних досліджень дуже висока. Порівняльну характеристику методів оцінки попиту на пасажирські перевезення залізницями наведено в таблиці.

Висновки. Проведення дослідження пасажиропотоку дає різносторонню інформацію стосовно попиту на послуги залізничного транспорту. Але цієї інформації недостатньо для побудови достовірного прогнозу. Водночас, це призводить до хибного прогнозування пасажиропотоку й основних показників діяльності пасажирського господарства.

Своєчасне і достовірне оцінювання попиту в пасажирських залізничних перевезеннях особливо актуальне у процесі реформування залізничної галузі, тому що лише достовірний прогноз обсягів пасажиропотоку може залучити інвесторів для оновлення рухомого складу, також дасть змогу планувати побудову нових маршрутів, оптимізувати кількість і структуру пасажирських потягів за напрямками, розклад руху тощо.

Література

1. Власенко Д.О. Теоретико-методичні підходи до визначення особливостей маркетингу транспортних послуг / Д.О. Власенко // Проблеми системного підходу в економіці. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/PSPE/2010_4/.
2. Дробышев Г.Н. Институциональный механизм регулирования рынка бытовых услуг как экономической системы : монография / Г.Н. Дробышев, В.В. Герасимова. – Тамбов : Изд-во Тамбовского ГТУ. – 2004. – 112 с.
3. Макаренко М.В. Трансформація економіки та транспорт України / М.В. Макаренко, М.Ю. Цветов, О.В. Левченко та ін. – К. : Вид-во ДЕТУТ. – 2012. – 180 с.
4. Федоренко М.Н. Маркетинговые исследования и анализ потребителя рынка услуг / М.Н. Федоренко // Маркетинг в России и за рубежом. – 2002. – № 6. – С. 16-22.
5. Фокин Н.И., Фокин П.Н. Экономический словарь / Н.И. Фокин, П.Н. Фокин. [Электронный ресурс]. – Доступный с <http://www.dictionary-economics.ru/art-59>.

Вертель В.В. Теоретические подходы к оценке спроса на железнодорожные пассажирские перевозки

Потребность населения в перевозках связана как с производственной деятельностью, так и с культурно-бытовой необходимостью. Для исследования характеристик рынка пассажирских перевозок необходимо иметь информацию относительно спроса на транспортные услуги. Приведена характеристика основных методов оценки спроса на пассажирские перевозки железными дорогами, выявлены их преимущества и недостатки. Проанализированы необходимые элементы для возникновения спроса на пассажирские перевозки железнодорожным транспортом. Схематически изображен процесс формирования спроса и факторы влияния на его величину.

Ключевые слова: пассажирские перевозки железными дорогами, спрос на перевозки, элементы возникновения спроса, факторы влияния на величину спроса, процесс формирования спроса.

Vertel V.V. Theoretical approaches to assess the demand for passenger rail services

People need to transportation for industrial activity and for the cultural and everyday necessity. To study the characteristics of the travel market manager need information about demand for transport services. The article contains a description of the main methods of estimating demand for passenger railway transportation, identified their strengths and weaknesses. Analyze the necessary elements for the emergence of demand for passenger transport by railway. Schematically shows the process of creating demand and identify factors, which affecting its value.

Keywords: passenger railways, transport demand, the elements of demand, factors of influence on the quantity demand, the process of creating demand.

УДК 330.332

Доц. О.С. Гирик, канд. екон. наук –
Львівський інститут банківської справи УБС НБУ

ОЦІНЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ УКРАЇНИ

Розглянуто позиції України у міжнародних рейтингах світових організацій та інститутів, визначено взаємозалежність між рейтинговою оцінкою та інвестиційною привабливістю.

Ключові слова: інвестиції, інвестиційний клімат, іноземні інвестиції, інвестиційна привабливість, інвестиційний рейтинг.

У сучасних умовах економічного розвитку дедалі більшої актуальності набуває питання залучення іноземного капіталу. Кошти іноземних інвесторів надають можливість державі розвиватись у всіх сферах суспільно-економічної діяльності та вирішувати існуючі проблеми. Ринок інвестицій, що існує в країні сьогодні, неспроможний вирішувати завдання формування необхідних інвестиційних умов для підвищення ефективності довгострокового розвитку економіки. Необхідність створення в національній економіці сприятливих умов, для безперервності відтворювального процесу та структурних зрушень, висуває проблему генерування ресурсів і їх спрямування в реальний сектор економіки України [7].

Чимало вітчизняних вчених та науковців у своїх працях розглядають ті чи інші аспекти інвестиційної діяльності України, поліпшення її інвестиційного клімату тощо. Серед них варто виділити: С. Квашу, Л. Борщ, Б. Погріщука, В. Козловського, А. Гайдуцького, О. Рогача та ін. [2, 3, 7-9]. Втім, динамічність розвитку економічної системи та сукупність зовнішніх та внутрішніх факторів зумовлюють необхідність постійного дослідження інвестиційної привабливості України та появи нових наукових розробок із цієї проблематики. Тенденції в сфері іноземного інвестування зумовлені як об'єктивними, так і суб'єктивними чинниками. До об'єктивних належать: погіршення кон'юнктури на світових товарних ринках та фінансових можливостей ТНК внаслідок скорочення прибутків та подорожчання кредитних ресурсів, їх бажання максимально знизити зовнішні ризики для збереження своєї стійкості в умовах кризи.

До суб'єктивних можна віднести: песимістичні прогнози потенційних інвесторів щодо економічної та політичної стабільності в Україні, здатності влади завершити ринкові реформи та забезпечити належні умови для ефективного господарювання у довгостроковій перспективі, а також щодо пер-

спектив збільшення внутрішнього ринку. Індекс інвестиційних ризиків Political Risk Atlas 2011, опублікований британською компанією Maplecroft за результатами 2010 р., свідчить про те, що в Україні зберігається високий ступінь ризику для іноземних інвестицій [10].

Несприятливою для інвесторів залишається система оподаткування товаровиробника й недосконала амортизаційна політика, що призводить до зниження зростання обсягів прибутку й амортизаційних відрахувань, які є джерелом власних інвестиційних ресурсів підприємств та організацій. В Україні фактично відсутні спільні з західними країнами системи подання і обґрунтування ділових пропозицій, бізнес-планів, інвестиційних програм, їх невідповідність загальноприйнятним світовим стандартам.

Ситуацію погіршує відсутність чітких гарантій безпеки для іноземних інвесторів з боку України. Наприклад, у листопаді 2011 р. за рішенням Господарського суду Луганської області 76 % акцій цієї компанії були списані з рахунку російського власника "Луганськтепловоза" (керуючої компанії "Брянський машинобудівельний завод") на користь Фонду держмайна, який виставив їх на повторну приватизацію. Інша російська компанія "Лукойл" постраждала від дій держпідприємства "Укртрансфат", яка самовільно змінила маршрут поставок нафти. Внаслідок компанія "Лукойл" була змушена заморозити інвестиційні проекти з модернізації Одеського НПЗ, вартістю 500 млн дол. США до з'ясування обставин конфігурації поставок нафти. Також можна додати сильні бюрократичні традиції, корумпованість органів влади, високий рівень економічної злочинності та криміналізації суспільства.

Загалом ці чинники зумовили вкрай несприятливий інвестиційний клімат в Україні як для внутрішніх, так і для іноземних інвесторів. Свідченням цього є позиції України у міжнародних рейтингах. Так, у рейтингу економічних свобод, складеним Heritage Foundation та The Wall Street Journal для 183 країн світу, за підсумком 2010 р. Україна посідає 164 місце. Найближчими сусідами в цьому рейтингу України є: Ліберія (160), Ангола (161), Соломонові острови (162), Узбекистан (163). Автори доповіді оцінили рівень економічних свобод в Україні в 45,8 пункта, що на 0,6 пунктів менше, ніж у попередньому році, коли Україна знаходилась на 162 місці та відноситься до категорії "repressed economies".

Показники, що погіршилися, – фіскальна свобода (77,3); державні витрати (32,9); свобода від корупції (22,0); свобода праці (50,0) [11]. При цьому у рейтингу легкості ведення бізнесу, складеним Світовим банком, за підсумками 2010 р., Україна зайняла 145 позицію із 183 країн. У рейтингу країн за рівнем корумпованості міжнародної організації Transparency International у 2010 р. Україна посіла 134 місце серед 178 країн.

Важливим індикатором рівня привабливості економіки тієї чи іншої країни для потенційних інвесторів є Індекс глобальної конкурентоспроможності (Global Competitiveness Index), що розраховується за методикою Всесвітнього економічного форуму (World Economic Forum) і враховує такі параметри, як: розвиток інституцій в країні, розвиток інфраструктури, макроекономічна стабільність, рівень розвитку системи охорони здоров'я та початко-

вої освіти, інноваційність економіки, ефективність ринків товарів та послуг і праці, розвиненість фінансового ринку, технологічна готовність країни.

З 2009 по 2010 рр. Україна погіршила свої позиції у цьому рейтингу, перемістившись униз на 6 позицій, і зараз посідає 89 місце з-поміж 139 країн. Індекс глобальної конкурентоспроможності української економіки є нижчим не лише за середньосвітовий, але й серед колишніх республік СРСР, таких як: Литва, Азербайджан, Російська Федерація, Казахстан (рис. 1) [1].

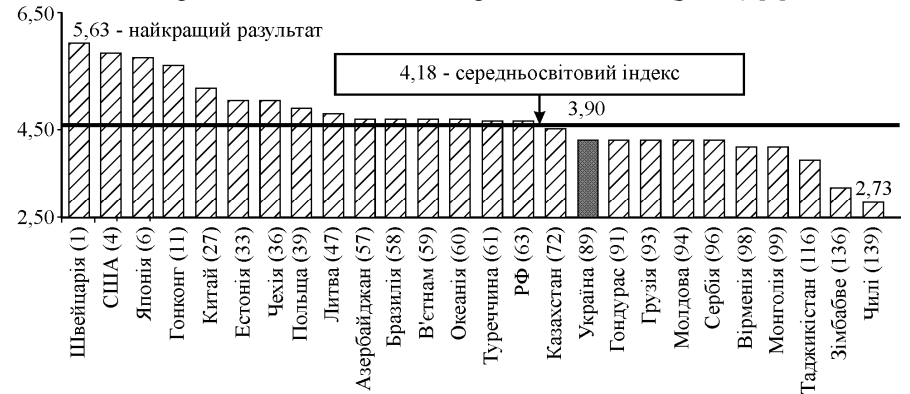

Рис. 1. Досягнення країн у рейтингу глобальної конкурентоспроможності ВЕФ 2010-2011 рр. [1]

Переважно це відбулось внаслідок погіршення параметрів глобальної конкурентоспроможності, які значною мірою визначають рішення потенційних інвесторів щодо доцільності інвестицій в українську економіку, зокрема таких як: інститути (зниження рейтингу за рік відбулось на 14 позицій), макроекономічна стабільність (-26), ефективність товарних ринків (-20), ефективність ринку праці (-5), розвиненість фінансового ринку (-13), технологічна готовність (-3), інноваційність (-1), обсяг ринку (-9) та конкурентоспроможність бізнесу (-9). Ключовою проблемою в Україні залишається ситуація з інституційним розвитком. Так, за показниками "захист прав міноритарних власників" та "ефективність законодавчих органів у регуляторній сфері" Україна знаходиться на передостанньому місці у світі (138-му), за захистом прав власності – на 135-му, за незалежністю судової влади – на 134-му. Традиційними залишаються: фаворитизм у прийнятті рішень державними службовцями, а також платежі й хабарі (127-ме), нестерпний тягар державного регулювання (125 місце у світі) [12].

Погіршення макроекономічної ситуації також знизило привабливість України в очах потенційних інвесторів. Особливо посилювали їх негативні очікування погіршення ситуації у сфері державних фінансів (дефіцит бюджету (погіршення на 66 позицій) та державний борг (на 25)) та рівень національних заощаджень (погіршення на 24 позиції). Значною проблемою для України залишалася інфляція, яка була спричинена як зовнішніми факторами – глобальне зростання цін на споживчі продукти, так і внутрішніми – високими трансфертами та слабкою монетарною політикою.

Разом із нерозвиненістю державних та приватних інституцій та макроекономічною нестабільністю, однією з найголовніших перешкод на шляху України до конкурентоспроможної економіки є неефективність ринку товарів. Україна посіла 129 місце за цим показником. Отже, в Україні існує несприятливе середовище для розвитку підприємницької діяльності. Насамперед це пов'язано з неефективною державною політикою та одним із найвищих у світі фіскальним тиском.

Надмірний фіскальний пресинг та суперечливість податкового законодавства поставив Україну на 107 місце у рейтингу податкового тягаря, покладеного на підприємців. Набуття чинності Податкового кодексу, за оцінками експертів, кардинально не вирішить цю проблему найближчим часом. Так, дуже високим залишається рівень податкового навантаження на фонд заробітної плати. Затрати часу на сплату величезної кількості податків здаються просто нереальними іноземним інвесторам, що відштовхує їх від України, як від потенційного реципієнта прямих іноземних інвестицій.

В Україні відсутня свобода інвестування: немає законодавчої бази (або ж дотримання її не виконується) щодо однакового ставлення як до вітчизняного, так і до іноземного інвестора. Щодо фондового ринку, то він значно відстає у розвитку від європейського. Нерозвиненість інфраструктури фондового ринку, малі обсяги продажів та низька частка акцій у вільному обігу створює додаткові перешкоди для іноземних інвесторів. Часто інвестиційна діяльність в Україні має спекулятивний, а не фінансовий характер. За параметром "регулювання фондового ринку" Україна займає 127 позицію, "надійність банківської системи" – 138. Малодоступними залишаються кредити (130 місце), високими "обмеження на рух капіталу" (125-те).

Негативний вплив зазначених факторів на ділову активність потенційних інвесторів підтверджує також опитування, проведене Всесвітнім економічним форумом, топ-менеджерів компаній стосовно факторів, які перешкоджають веденню бізнесу в Україні. Найбільшими такими перешкодами у 2010 р. вони назвали: податкове законодавство (його відзначили 19,6 % опитованих), корупція (13,9 %), політична нестабільність (15,6 %), зміни урядів (9,5 %), неефективна бюрократія (8,2 %), злочинність (2,5 %). Перешкодою для ведення бізнесу 10,8 % респондентів визнали доступ до фінансування, а 8,8 % респондентів – інфляцію.

У 2011 р. Індекс інвестиційної привабливості України знизився до рекордно низького рівня, що звело до мінімуму кількість охочих осіб вкласти кошти в країну. За інформацією Європейської Бізнес-Асоціації, ситуація, яка сьогодні показується вітчизняними чиновниками у сфері інвестиційної привабливості, далека від реальності [4]. Насамперед це стосується всюдисущої корупції, зростання рейдерства, адміністративного свавілля на митниці та в податковій інспекції. В офіс організації постійно надходять скарги, які стосуються неналежного захисту прав інвесторів. Іноземні послі не радять своїм бізнесменам вкладати гроші в Україну [5].

Рейтинг довіри інвесторів знизився до позначки 2,19 пункта з 5 можливих. Навіть у кризовому 2009 р. цей показник був вищим (рис. 2).

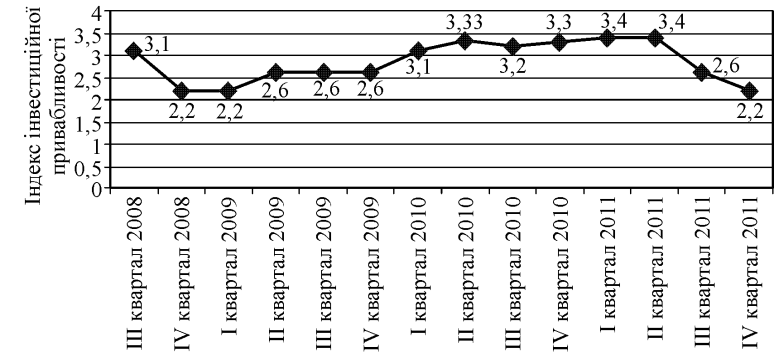

Рис. 2. Динаміка Індексу інвестиційної привабливості в 2008-2011 рр. [6]

За даними міжнародних дослідників, Україна – світовий лідер за кількістю різноманітних податків і входить до трійки країн із найскладнішим їх адмініструванням. Незважаючи на проголошені наміри виходу зі зазначеної ситуації, фіскальні служби держави зупиняться не мають наміру: податкові лещата дедалі міцніше стискають бізнес, не дозволяючи йому розвиватись.

Головною причиною для негативного сприйняття України, як майданчика для бізнесу, експерти рейтингу назвали пресинг з боку влади. Серед інших ключових факторів – прийняття Податкового кодексу і непрозорість законодавства. Таке ставлення склалось з огляду на такі причини:

- концентрації влади і встановленні контролю над бізнесом;
- збільшення розмірів корупційних ставок;
- понад 90 % фіскальних спорів компаній в судах вирішуються на користь податкових органів;
- відсутність незалежних і незаангажованих судів;
- посилення монополізації на ринках економіки;
- відсутність рівних умов для ведення бізнесу;

Висновки. Позиції України у міжнародних рейтингах знизились внаслідок об'єктивних і суб'єктивних чинників. Падіння рейтингів України зумовлює зниження її інвестиційної привабливості та, як наслідок, зменшення у майбутньому потоку іноземних інвестицій. Водночас, рейтинги міжнародних організацій та установ дасть змогу зрозуміти реальну ситуацію у країні, виявити слабкі сторони. Покращення інвестиційної привабливості України дасть змогу залучити в майбутньому необхідні обсяги іноземних інвестицій.

Література

1. Аналітична записка: Конкурентоспроможність України за звітом всесвітнього економічного форуму. [Електронний ресурс]. – Доступний з [http://www.bank.gov.ua/Publication/econom/WEF Global Comp_ ness 202010_1120.pdf](http://www.bank.gov.ua/Publication/econom/WEF%20Global%20Comp_ness%202010_1120.pdf). – Назва з екрана.
2. Борщ Л.М. Інвестиції в Україні: стан, проблеми і перспективи / Л.М. Борщ. – К.: Вид-во "Знання", 2009. – 318 с.
3. Гайдуцький А.П. Оцінка інвестиційної привабливості економіки / А.П. Гайдуцький // Економіка і прогнозування: наук.-аналіт. журнал. – 2004. – № 4. – С. 3-7.
4. Інвестиційна привабливість України зростає. [Електронний ресурс]. – Доступний з [http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article? art_id=245639071](http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=245639071) – Назва з екрана.
5. Інвестиційна привабливість України рекордно впала. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.epravda.com.ua/news/2011/12/21/310487/> – Назва з екрана.

6. Інвестиційна привабливість України впала до найнижчого за останні чотири роки рівня. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.tyzhden.ua/News/61561> – Назва з екрана.
7. Міжнародні інвестиції: теорія та практика бізнесу транснаціональних корпорацій: підручник / О.І. Рогач. – К.: Вид-во "Либідь", 2005. – 720 с.
8. Кваша С. Напрями і проблеми інтеграції України у світовий економічний простір / С. Кваша, Н. Патики // Економіка України: політико-економічний журнал. – 2009. – № 9. – С. 77-81.
9. Погрішук Б. Методологія дослідження інвестиційних процесів в Україні: стан і напрями розвитку / Б. Погрішук, В. Козловський // Наука молода: зб. наук. праць. – 2007. – № 7. – С. 125-130.
10. Political Risk Atlas 2011 shows long-term structural risks for emerging economies // Maplecroft. – 2011. – 13.01. [Electronic resource]. – Mode of access http://www.maplecroft.com/about/news/pr_2011.html – Назва з екрана.
11. World Economic Forum: The Global Competitiveness Report 2010-2011. [Electronic resource]. – Mode of access http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2010-11.pdf – Назва з екрана.
12. 2011 Index of Economic Freedom. [Electronic resource]. – Mode of access <http://www.heritage.org/index/Country/Ukraine>. – Назва з екрана.

Гурик О.С. Оценка инвестиционной привлекательности Украины

Рассмотрены позиции Украины в международных рейтингах мировых организаций и институтов, определена взаимозависимость между рейтинговой оценкой и инвестиционной привлекательностью.

Ключевые слова: инвестиции, инвестиционный климат, иностранные инвестиции, инвестиционная привлекательность, инвестиционный рейтинг.

Guryk O.S. Evaluation of investment attractiveness of Ukraine

Considered Ukraine's position in the international rankings of world organizations and institutions that defined the relationship between ratings and investment attraction.

Keywords: investment, investment climate, foreign investment, investment attractiveness, investment rating.

УДК 360.71

Аспір. Ю.О. Голобородько¹ – Львівська КА

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО РОЗКРИТТЯ СУТІ ТА СКЛАДОВИХ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ

Розглянуто роль, значення та економічну суть фінансової безпеки банків, виокремлено її складові та методи забезпечення в сучасних умовах господарювання. Обґрунтовано методологічні підходи та визначено завдання щодо удосконалення механізму забезпечення фінансової безпеки банківських установ.

Ключові слова: фінансова безпека, фінансова стійкість, корпоративний контроль, ефективність.

Банківська система – це найважливіша складова фінансово-кредитної сфери держави, оскільки стан банківського сектору економіки визначально впливає на рівень економічної безпеки країни через акумуляцію і перерозподіл фінансових потоків. Питанням безпеки банківських установ приділяли увагу такі вчені: З.С. Варналій, М.М. Єрмоленко, М.І. Зубок, В.К. Сенчагов, К.С. Горячова, С.М. Ілляшенко та інші. Проте залишаються недостатньо розкритими теоретичні засади економічної суті фінансової безпеки банків, її складових та методів забезпечення.

Метою роботи є представлення сучасних підходів до розкриття суті, функцій та складових фінансової безпеки банків України.

Фінансова безпека банківських установ є визначальною складовою економічної безпеки держави. Огляд нормативно-законодавчих і літературних джерел дає змогу констатувати, що в сучасних умовах відсутній сталий погляд на розкриття суті економічної безпеки держави загалом й фінансової безпеки банківських установ зокрема.

Авторський колектив за редакцією М.Д. Лесечко трактує економічну безпеку як здатність національної економіки забезпечити стабільний розвиток виробництва в державі з метою оздоровлення її головних потреб. Вона охоплює такі різновиди безпеки, як фінансова, енергетична, техніко-технологічна, продовольча та інші [7, с. 233]. Такий підхід дає змогу виокремити складові економічної безпеки на загальнодержавному рівні. На нашу думку, найбільш вагомою складовою економічної безпеки є фінансова безпека і тому вважаємо за необхідне виокремити існуючі підходи до розкриття її суті.

Поняття фінансової безпеки так само широке, як, власне, і тлумачення фінансів як економічної категорії. Варто зазначити, існуючі формулювання відображають лише окремі аспекти фінансової безпеки і не можуть претендувати на її однозначне та виключне трактування. Фінансову безпеку як дефініцію під різними кутами трактують вчені залежно від об'єкта, стану, методів її забезпечення та визначення. На думку окремих учених, доцільно виокремити фінансово-грошову безпеку держави, яка є пріоритетною складовою економічної безпеки і відображає вплив грошово-кредитного ринку на кредитно-інвестиційний потенціал держави й на активність суб'єктів господарювання.

На думку О.Г. Данильяна, О.П. Дзьобаня та М.І. Панова, фінансово-грошова безпека – це різновид безпеки, яка впливає на всі сфери економіки держави. Оскільки гроші є еквівалентом вартості всіх товарів, вони (через ціну) є силою, спроможною дестабілізувати положення в країні. Гроші – це не тільки паперові або металеві знаки обміну, купівлі і продажу, а ще й безготівкові розрахунки та цінні папери (акції, векселі, сертифікати, облігації тощо), що визначають фінансовий стан держави. Величезне значення для держави має її банківська система, яка реалізує всі операції, що стосуються обігу грошей і цінних паперів. Саме банки спроможні стабілізувати або дестабілізувати фінансове положення держави [4, с. 51].

Вітчизняні вчені стосовно банківської безпеки виділяють її економічну та фінансову складові. При цьому в окремих працях учених спостерігається отождолення цих понять. Зокрема економічна безпека банківської діяльності в більшості визначень характеризується, як стан найбільш ефективного використання ресурсів для попередження настання загроз та забезпечення стабільного функціонування комерційних банків. Головною метою забезпечення економічної безпеки банку є досягнення максимальної стабільності функціонування та створення основи і перспектив зростання незалежно від об'єктивних чи суб'єктивних негативних чинників.

Для досягнення найвищого рівня економічної безпеки банк повинен проводити роботу зі забезпечення стабільності й ефективності функціонуван-

¹ Наук. керівник: проф. О.І. Копилук, канд. екон. наук – Львівська КА